

K matematizaci buržoazních válečně ekonomických teorií

Neustále se zostřující třídní boj mezi imperialismem a socialismem vyzdvihuje do popředí také tu součást buržoazní ideologie, která je reprezentována buržoazními válečně ekonomickými teoriemi.

Antihumánní buržoazní válečně ekonomické teorie, které obhajují militarismus, nevznikly najednou. Prodělaly určitý vývoj, který je poznamenán hlubokými sociálními otřesy kapitalismu. Jejich potřeba je diktována především politickými a ekonomickými zájmy buržoazie. Snahy o násilné působení na socialistické a další pokrokové země, boj za znovurozdělení světa, ziskové zájmy vojenskoprůmyslových monopolů, to vše vyvolává nutnost teorií, které se snaží zdůvodnit opodstatněnost militarizace kapitalistické ekonomiky a další ekonomické aspekty příprav na agresivní válku.

Příprava a vedení soudobých imperialistických válek vyžaduje odpovídající řízení a organizaci kapitalistické zbrojní výroby. Potřeba takového řízení, které reaguje na stále vyšší nároky na fungování této výroby, podmiňuje i vznik teoretických zobecnění. Tato okolnost vysvětluje existenci buržoazních válečně ekonomických teorií, jejichž důležitou součástí jsou matematické metody a modely. Přístupy buržoazních teoretiků k modelování válečně ekonomických jevů a procesů jsou budovány na základě buržoazního ekonomicko-matematického myšlení a buržoazní ekonomie vůbec.

Pro buržoazní válečné ekonomy je charakteristická značná různorodost myšlenek a teorií. Z množství různých teorií zejména v období po druhé světové válce se formuje řada buržoazních válečně ekonomických koncepcí, v nichž se buržoazní teoretici snaží využívat matematického modelování válečně ekonomických jevů a procesů.

Z velkého počtu teoretiků, kteří patří mezi představitelé snah o vytvoření vojenskoekonomických modelů v rámci buržoazní společenské vědy je možné uvést například L. F. Richardsona, K. Bouldinga, W. Baumola, Ch. J. Hitcha, R. N. Mc Keana, A. Rapoport, O. Morgensterna. Při určitém zobecnění je možné do těchto koncepcí zahrnout přístupy všech buržoazních teoretiků, kteří k přípravě různých rozhodovacích činností ve vojenskoekonomické oblasti aplikují matematické metody a modely.

První takové uplatnění metod a modelů v ucelené podobě vešlo ve známost už ve druhé světové válce jako Operational Research, resp. Operations Research (operační výzkum). Předmětem operačního výzkumu tehdy byly hlavně otázky zasazení nových technologií a zbraní, na něž tehdejší vojenská teorie i praxe nedokázala dát žádnou odpověď. Klasickým příkladem pro to byly takové činnosti, jako taktika protiponorkového boje ze vzduchu a použití radiolokátoru. Po válce se těžiště využití matematických metod a modelů přeslo od problémů optimalizace použití technologií a zbraňových systémů k problematice jejich vývoje, výroby a nákupu a později také k problémům globálnějšího charakteru, jako jsou problémy buržoazní vojenskohospodářské politiky a agresivní strategie. Do popředí tedy vystupují hlediska vytváření nových zbraňových systémů ve srovnání s prostředky, které mají kapitalistické státy k dispozici.

V této souvislosti se často hovoří o Systems Engineering (systémové technice), Systems Analysis (systémové analýze) a o Policy Analysis (politické analýze). Přestože v různé literatuře není přesně vymezení těchto pojmů jednotné, společným charakteristickým znakem zejména u prvních dvou disciplín je evidentní snaha buržoazních teoretiků o modelování různých jevů a procesů, válečně ekonomické jevy a procesy nevylučuje.

Je zřejmé, že využití metod modelování vůbec v oblasti vojenství je daleko starší než operační výzkum a systémová analýza. Jak uvádí buržoazní teoretik F. J. Mc Hugh v publikaci „Fundamentals of War Gaming“ (Základy válečné hry) je modelování v podobě válečných her známo přibližně čtyři tisíce let. Hrou, kterou v roce 1824 vyvinul pruský poručík dělostřelectva von Reisswitz, vstoupilo modelování také do výcviku štábních důstojníků a na počátku tohoto století i do operačních příprav velitelského sboru imperialistických armád. Operační výzkum a požadavky systémové analýzy však objevily pro modelování nový matematický aparát, k jehož širšímu využití v buržoazní válečně ekonomické teorii a praxi byly vývojem výpočetní techniky vytvořeny technické předpoklady.

Smyslem stručného pohledu na snahy buržoazních teoretiků o modelování váleč-

ně ekonomických jevů a procesů je především kriticky poukázat na jejich nevědecká teoreticko-metodologická východiska, která v konečném důsledku znemožňují skutečně vědecky zkoumat reálné válečné ekonomické jevy a procesy pomocí exaktních matematických prostředků.

Spinit tento náročný cíl z marxisticko-leninských pozic je možné jen na základě dialektickomaterialistické metody a z ní vyplývajícího konkrétního historického přístupu. Princip třídnosti a stranickosti, který je nutné při kritice snah buržoazních teoretiků o modelování válečné ekonomických jevů a procesů uplatňovat, nevylučuje objektivnost pohledu, protože vyjadřuje zájmy a potřeby dalšího progresivního rozvoje společnosti, který je dnes nerozlučně spjat se socialistickou a komunistickou perspektivou lidstva.

V této souvislosti formuloval jasně základní cíle marxistické kritiky V. I. Lenin ve svém díle „Materialismus a empiriokriticismus“. V první řadě zdůraznil, že buržoazní ekonomové, kteří se snaží shrnout v podobě „obecné teorie politické ekonomie“ výsledky svých zkoumání, vystupují vždy pouze jako „učení lokajl třídy kapitalistů“. Úlohu marxistů vidí Lenin v tom, „...aby si dovedli osvojit a přepracovat výsledky, k nimž tito „lokajl“ dospěli, a aby uměli odříznout jejich reakční tendenci, aby uměli vést svou linii a bit se proti celé linii nám nepřátelských sil a tříd“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 14, Praha, SNPL 1958, s. 361–362.)

Analogicky se slovy V. I. Lenina je nutné k pochopení nedostatků buržoazních válečné ekonomických teorií, které se zabývají modelováním válečné ekonomických jevů a procesů, znát také vývoj buržoazního ekonomicko-matematického myšlení a buržoazní ekonomie vůbec. Proces vývoje základních směrů, škol a tendencí buržoazní ekonomie, který je v současnosti charakterizován jejich úpadkem a krizí buržoazního ekonomického myšlení, rozhodující měrou poznamenává i přístupy buržoazních teoretiků k modelování ekonomických jevů a procesů. To má přímý i zprostředkovaný vliv na snahy buržoazních válečných ekonomů o matematické modelování.

Skutečná podstata současné krize buržoazního ekonomicko-matematického myšlení spočívá v tom, že neexistuje a nemůže existovat žádná metoda, žádný model nebo jejich soubor, který by ukázal státní monopolistickému zřízení, jak odstranit prohlubující se rozpory současného kapitalismu a vyřešit jeho velké sociální a ekonomické problémy. Aplikace jakých-

koli matematických prostředků v hospodářské politice kapitalistických zemí jak na mikro, tak především na makroúrovni, nemůže odstranit živelný charakter vývoje kapitalistické ekonomiky.

S těmito objektivními problémy kapitalistického výrobního způsobu se potýkají i buržoazní teoretici, kteří se zabývají otázkami modelování válečné ekonomických jevů a procesů. V tomto smyslu jejich teorie v sobě odrážejí neutěšený stav buržoazního ekonomicko-matematického myšlení. Vedle společných znaků však mají jejich snahy o modelování i své zvláštnosti. Tyto zvláštnosti vyplývají jednak z poválečných tendencí k výrazné militarizaci kapitalistické ekonomiky, jednak ze zkrácených představ o sociálních a vojenskopolitických důsledcích vědeckotechnického pokroku a s ním spojené revoluce ve vojenství.

Bez nároků na úplnost je možné blíže charakterizovat některé základní rysy, z nichž jasně vyplývá nevědecký, mnohdy vysloveně reakční charakter těchto snah.

Jedním z nejcharakterističtějších rysů snah buržoazních teoretiků o modelování válečné ekonomických jevů a procesů je metodologický pozitivismus. Je to důsledkem toho, že jejich přístup je přímo poplatný filozofickým, teoretickým a metodologickým zdrojům, z nichž vycházejí modelové konstrukce. Jsou to především vulgární neoklasická ekonomie a novopozitivismus at už v podobě logického pozitivismu, logického empirismu, nebo ještě novějších obměn pozitivistického způsobu myšlení, jako je operacionismus a fyzikalismus.

Logicko-pozitivistický přístup k budování válečné ekonomických modelů vede k tomu, že se buržoazní teoretici dopouštějí zejména těchto deformací:

- nadhodnocují a izolují gnozeologickou problematiku v procesu výstavby válečné ekonomických modelů,
- snaží se zlepšit, „zvědčtit“ své modely tím, že do nich neadekvátně integrují výsledky a hypotézy logického pozitivismu, sémantiky, moderní matematiky; přitom vědomě ignorují světónázorové a metodologické aspekty jejich významu,
- místo komplexního, celostního přístupu, dialektické logiky používají výhradně jen formální logiky, izolovaně aplikují moderní metody, které se uplatnily v jiných vědních oborech (zejména v přírodních vědách), a mezi něž patří různé logické a matematické kalkuly, symbolické jazyky atd.; ty se tedy vyznačují nedialektičností,
- v procesu překladu reálných válečných ekonomických jevů a procesů do symbo-

lických jazyků postupují tzv. „krátkou cestou“, používají nevědeckého způsobu zjednodušování a abstrakce, abstrahují od podstatných základních souvislostí a všímají si povrchových aspektů,

— místo posuzování komplexních válečně ekonomických otázek, které souvisejí se společenskou reprodukcí, soustřeďují se buržoazní teoretici na dílčí technicko-bilanční rozbor, o výsledky těchto analýz opírají své modely, z nichž potom nepřipustně dedukují dalekosáhlé závěry při vysvětlování reálných válečně ekonomických jevů a procesů, tzn., že zase krátkou cestou přenášejí neadekvátně získané poznatky na obsažnou válečně ekonomickou realitu,

— zanedbávají hlediska celkových souvislostí společenské reprodukce, zejména abstrahují od konkrétního charakteru vládnoucích výrobních vztahů, tzn., že nahrazují komplexní přístup jedinečným, zvláštním přístupem,

— zanedbávají jednotu logického a historického, dokonce přímo redukuje nebo ruší historické ve prospěch logického,

— v neposlední řadě otevřeně vystupují proti marxistické zásadě jednoty logiky, dialektiky a teorie poznání a proti zásadě jednoty předmětu a metody.

Z těchto deformací je zřejmé, že buržoazní válečně ekonomické teorie, které využívají modelování válečně ekonomických jevů a procesů, mají charakteristické nedostatky velmi podobné teoretickým a metodologickým nedostatkům širokého proudu současných buržoazních economic-

ko-matematických teorií, neberou-li v úvahu některé příspěvky k matematické (formálně axiomatické) teorii. Těmto teoriím je nutné vytknout především absolutizaci jejich abstraktně axiomatického charakteru, přílišnou abstraktnost a odtrženost modelů od reálných společenskoeconomických procesů, nerespektování antagonistických rozporů kapitalismu. Buržoazní válečně ekonomické teorie, které využívají modelování válečně ekonomických jevů a procesů, jsou obsahově teoreticky i metodologicky nesprávné a neodpovídají realitám současného třídně rozděleného světa ani situaci v samotných kapitalistických zemích.

Důsledkem nevědeckého, logicko-pozitivistického přístupu buržoazních teoretiků k modelování válečně ekonomických jevů a procesů v těchto teoriích je, že jejich modely jsou samoúčelné konstrukce, odtržené od válečně ekonomické reality, mají idealistický charakter. Využívání nových matematických metod a modelů, moderní výpočetní techniky jim nemůže pomoci při vypracování ucelené vědecké teorie ekonomického zabezpečení války. Analýza ekonomického a válečně ekonomického potenciálu kapitalistických zemí pomocí matematického modelování a zkoumání jejich úlohy v soudobé válce odhaluje buržoazním teoretikům současně neřešitelné rozpory kapitalistického výrobního způsobu, ukazuje na klamnou představu o kvantitativní síle kapitalismu, která se stává problematickou v důsledku její sociální nestability.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Франтишек Кнотек

К проблематике постоянного повышения качества подготовки и воспитания войск 3

Автор статьи, исходя из итогов XVI съезда КПЧ, разбирает главные задачи и целый ряд конкретных мероприятий направленных на повышение эффективности и качества подготовки войск и их воспитательного процесса. Он уделяет особое внимание подготовке командирских кадров.

Подполковник Антонин Стоян, кандидат философских наук

Военная деятельность и ее предполагаемые изменения 8

Автор рассматривает влияния, которые воздействуют на образование концепции подготовки военных кадров. Он исходит из предполагаемых соотношений военных действий с научно-техническим прогрессом и в заключении разбирает влияния действующие на подготовку военных кадров и на структуру военных профессий офицеров и прапорщиков.

Полковник Адольф Грегр, кандидат философских наук, доцент

Место социологического анализа в опознавательной деятельности партии 13

Автор рассматривает возможности повышения опознавательной роли партии в ЧНА, особенно социологического анализа. При этом он исходит из итогов научно-исследовательской деятельности проводимой в Военно-политической академии им. К. Готвальда. В конце статьи автор обобщает некоторый опыт из указанной области.

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, доцент

Роль объективных условий и субъективного фактора в войне и в вооруженной борьбе 17

Автор разбирает войну и вооруженную борьбу, как сложное и взаимное воздействие, влияние и обусловливание между объективными условиями на одной стороне, а также субъективными факторами на другой стороне.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент

Стратегическая операция на континентальном театре военных действий 21

Автор статьи, исходя из опыта Великой Отечественной войны, объясняет содержание стратегической операции, ее возможные этапы с точки зрения применения средств поражения, разделение операции по задачам, а также ее размах. Далее он разбирает организацию и ведение стратегической операции, роль основных видов Вооруженных Сил, а также формы их стратегических действий.

Полковник Лубомир Фрайбург, кандидат военных наук, доцент
подполковник Зденек Ржезач

Передвижение общевойсковой армии маршем с предвидением встречного сражения 31

Авторы статьи разбирают некоторые особенности организации и проведения марша на большие расстояния с предвидением встречного сражения. Они обращают внимание на построение войск на марше, задачи отдельных эшелонов, работу командующего и его штаба, а также на некоторые вопросы управления войсками.

Генерал-майор Зденек Яшек

К передвижению войск маршем на большие расстояния 38

Автор статьи, исходя из опыта учений разбирает некоторые вопросы руководства войсками на марше, обязанности командиров и штабов при его подготовке и проведении, организацию материального и особенно технического обеспечения передвигающихся войск.

Полковник Милош Штепанек, кандидат военных наук, доцент	
Роль разведывательного обеспечения операции	43
Автор статьи на основе изменений характера вооруженной борьбы, оснащения войск новыми видами оружия и боевой техники, разбирает роль, цели и задачи разведывательного обеспечения операции, с точки зрения влияния научно-технической революции на указанную область.	
Подполковник Вацлав Выборны	
Инженерное обеспечение передвижения войск маршем	46
Автор разбирает главные задачи инженерного обеспечения передвижения войск маршем, обращая особое внимание на обеспечение в районе войскового тыла, обеспечение вторых эшелонов, а также на организацию и содержание взаимодействия штабов инженерных войск со штабами тылов. Кроме этого, автор рассматривает возможное содержание протоколов о передаче дорог и мостов.	
Полковник Милан Дорчак	
Химическое обеспечение войск армии маршем	52
Автор статьи разбирает специфические вопросы химического обеспечения передвижения войск общевойсковой армии маршем на большие расстояния. Он обращает внимание на принципы указанного вида обеспечения в ходе выдвигания войск, в районе дневки, а также в исходном положении для наступления.	
Полковник Ян Гевера, кандидат военных наук	
Тыловое обеспечение ввода в сражение второго эшелона общевойсковой армии	57
Автор статьи разбирает важнейшие принципы тылового обеспечения ввода в сражение второго эшелона общевойсковой армии, обращая особое внимание на обеспечение ГСМ, а также на подвоз боеприпасов.	
Полковник Мирослав Гладик	
Комендантская служба при передвижении войск маршем	60
Автор статьи разбирает организацию комендантской службы, как элемент управления войсками на марше. Он обращает внимание на особенности этой службы при передвижении войск маршем из глубины территории страны, защиту от оружия массового поражения, а также на вопросы взаимодействия.	
Полковник Богумил Бочкаш	
Медико-санитарное обеспечение передвижения войск маршем	64
Автор статьи разбирает важнейшую проблематику обеспечения передвижения войск маршем, обращая внимание на лечебно-эвакуационные мероприятия, организацию медико-санитарных этапов, а также на санитарно-эпидемиологическое обеспечение.	
Полковник Отакар Дзурилла	
Обеспечение продовольствием войск передвигающихся маршем	67
Автор статьи разбирает организацию продовольственного обеспечения войск, передвигающихся маршем на большие расстояния. Он особенно подчеркивает формы и способы выдачи теплой пищи и хлеба в ходе совершения марша.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
Перегруппировка войск и задачи их маршевой подготовки	69
Совершенствование профессиональной подготовки офицеров штабов	75
ИНФОРМАЦИИ	
К военно-экономической теории	81
Статья содержит две работы из военно-экономической области офицеров кафедры политической экономики и военной экономики Военно-политической академии им. К. Готвальда.	